

Rekonstrukce hrobu bojovníka z Palárikova

Cílem našeho příspěvku je pokázat na možnosti vizualizace archeologických hrobových nálezů na příkladu bojovnického hrobu z pohřebiště Palárikovo I. Zaměřili jsme se na získání domnělého vzhledu předmětů s ohledem na jejich současný špatný stav dochování či úplnou absenci. Zároveň jsme se také pokusili o rekonstrukci hrobové jámy a samotného pohřbeného, jehož kraj není součástí tohoto příspěvku.

■ Anna GARDELKOVÁ-VRTELOVÁ
Peter HORVÁTH

Rozsáhlé laténské pohřebiště bylo objeveno v roce 1969 na severozápadním okraji obce Palárikovo (okr. Nové Zámky), dříve označované také jako Dolný Keresztúr. První nálezy pocházejí ještě z téhož roku, kdy po vykonání obhlídky pracovníkem AÚ SAV v Nitře, Emilem Rejholcem, byly vyzdvíženy hroby 1–3, které bezprostředně ohrožovala těžba hlíny a písku. Systematický výzkum začal v roce 1970 a do roku 1973 zde bylo prozkoumáno 95 laténských hrobů pod vedením Blažej Benadika (1984, 97).

Pohřební areál se nacházel v prostoru bývalé tabákové sušárny a jeho rozloha se pohybovala okolo 1 ha (Benadik 1975, 22–23). Uvádí se, že pohřebiště není doposud komplexně prozkoumáno. Již autor výzkumu, Blažej Benadik, předpokládal, že pohřebiště pokračuje severovýchodním směrem, což však nelze potvrdit vzhledem k novověké výsadbě pokusné zahrady školy a budově tabákové sušárny v tomto prostoru (Benadik 1975, 23).

Z celkového počtu nalezených hrobů jich bylo osm označeno za bojovnické, zejména díky přítomnosti

zbraní. Tradiční výbava „*hrot kopí – štít – meč*“ byla nalezena v sedmi hrobech. Výjimku tvořil pouze dvojhrob 46, kde se u prvního pohřbu dospělého jedince objevily v odkryté hrobové jámě zbytky po meči a kování štítu.

Náročné půdní podmínky přispěly ke špatnému stavu dochování železných předmětů. V současnosti je materiál pohřebiště rozmístěn na několika místech (Vozokany, Bratislava). Výzkumná dokumentace z pohřebiště je uložena v dokumentačním oddělení AÚ SAV v Nitře.

Písemné prameny o keltské výbroji

O výbroji Keltů se dozvídáme od antických autorů, ať již je to Strabón, Diodóros Sicilský nebo G. J. Caesar, který válčil v Galii a své zážitky popsal v několika svazcích s názvem *Zápisky o válce Galské* (česky viz Bureš et al. ed. 1972, podrobnější popis Galů je v 6. knize).

S popisem keltského kopí se setkáváme v díle *Zeměpis (Geografika)* od Strabóna, který píše (*Geogr.* IV, 4): „*Kelti bojovali se dvěma druhy kopí. Těžší, s delší čepelí používali pro boj zblízka, druhé, menší mohli vrhat na dálku*“ (citováno podle Radt ed. 2002).

Diodóros Sicilský se věnuje v páté knize svého díla *Historická knihovna (Bibliothéke historiké)* popisu štítu a keltské výbroje (*Bibl. hist.* V, XXX, 1–4): „*Do jejich výbroje patří štíty velikosti muže, ozdobené dle vkusu jednotlivce. Na některých jsou vystouplé bronzové tvary, obratně vyrobené, sloužící nejen pro okrasu, ale také k ochraně. Nosí bronzové přílby ... Nosí dlouhé meče zavěšené na železném nebo bronzovém řetízku po pravém boku ... Mávají kopími, která mají železné listy, jež jsou loket i více dlouhé a necelé dvě dlaň široké*“ (citováno podle Segeš – Šedová 2010, 40–41). Znázornění štítu

je viditelné také na sošce bojovníka z oppida v Trenčianských Bohuslavcích (Pieta 2008, 379).

Bojovnický hrob 6

Hrob 6 se nacházel na severozápadním okraji pohřebiště a byl prozkoumán v roce 1970. Hrobová jáma se rýsovala jako dobře viditelný obdélník se zaoblenými rohy a dosahovala rozměrů 235 × 120–135 × 160 cm. Obdélníková hrobová jáma, s tmavě hnědou výplní, měla téměř kolmé stěny. Zdá se, že tento hrob nebyl narušen druhotnými zásahy. V úrovni 160 cm ležela v natažené poloze na zádech dobře dochovaná kostra dospělého muže, jehož věk byl určen mezi 50–60 lety.¹ Lebka muže byla roztlačená tlakem země. Celá kostra byla uložena ve směru jih–sever. Mezi nálezy vynikal zejména meč, uložený mezi pravou ruku a tělo jedince. Vedle meče se nacházel kamenný brousek. Dvojdílná štítová puklice byla položena na pravé pánevní kosti a hrot kopí byl uložen do horní levé části hrobové jámy. Z běžné výbavy hrob obsahoval dvě železné spony, dvě keramické misky a dvě nádoby, které byly umístěny na pravou stranu pod dolní končetiny kostry. V hrobové jámě se také nacházel železný dutý kroužek a železný nožík (Benadik – Rejholec 1972). Na pravé straně, u hlavy a ramene pochovaného, se nacházely kosti dospělého samce vepře domácího (*Sus scrofa dom.*). Kostra zvířete byla téměř kompletní (Ambros 1985, 153, 156).

Stav hrobových nálezů z tohoto hrobu nebyl při zpětném dohledávání zrovna ideální. Některé předměty, jako například železný meč v pochvě, se vůbec nepodařilo nalézt. Bez zásluh technického pomocníka Emila Rejholce a jeho precizních a detailních kreseb předmětů v době dokumentace výzkumu by nebylo ani možné v současnosti tento materiál zpracovat. Díky

1 Za tuto informaci děkujeme RNDr. J. Jakobovi, CSc., jehož antropologická analýza pohřebiště bude publikována ve Študijných Zvestí AÚ SAV v Nitře, č. 60, 2016.

jeho kresbám a s využitím analogií z dalších souvěkových pohřebních areálů, spolu s podrobným studiem zachovalého materiálu, jsme se mohli pokusit o vytvoření 3D ideální rekonstrukce tohoto bojovníckého hrobu.

Rekonstrukce předmětů

Úspěšně se nám podařilo zpracovat a vytvořit celkem dvanáct předmětů v „životním stavu“. Ty jsme poté prostorově rozmístili v rekonstruované hrobové jámě v polohách, v jakých předpokládáme jejich uložení. Všechny rekonstruované předměty mají různou míru možné reálnosti, a to na základě rozdílnosti jejich dokumentace a stavu dochování.

Zbraně

Železný meč s pochvou – meč v pochvě ležel u pravé strany pohřbeného. Orientace kopírovala přibližnou osu pravé stehenní kosti. V této poloze mohl být meč funkční součástí kroje. Byl připevněn na opasek z organického materiálu, který se nezachoval. K součástem meče patřila také pochva, která měla hroty nákončí, a na rukojeti byly zachovány tři dvojité nýty. Původní délka nálezu v hrobě byla 83 cm. Kromě pochvy můžeme s mečem spojit také závěsný železný kroužek. Železný diskovitý kroužek byl objeven pod puklicí štítu. Nebyl poškozený a jeho průřez měl čokovitý tvar. Vnější průměr kroužku činil 4 cm. Železné meče z laténských hrobů se téměř všechny řadí k dvoubřitým mečům. Do hrobů byly ukládány v železné pochvě (Waldhauser 1999, 51), ale známe také případ, kdy se podařilo objevit laténskou pochvu z organického materiálu. Pochva meče z anglického Stanwicku, kde se díky vrstvě bahna z ní dochovalo javorové dřevo,² je vybavena kovovými částmi zpevňujícími dřevěnou konstrukci. Ve spodní části je tato pochva opatřena železným okrouhlým nákončím, které mělo zabránit případnému poranění (Waldhauser 1999, 51). Při rekonstrukci vzhledu meče (obr. 1) jsme museli

vycházet z kresebné dokumentace. S problémem jsme se setkali v případě organických nezachovalých částí (rukojeť a opaskové upevnění). Z meče v hrobě 6 se dochoval do dnešních dnů pouze závěsný kroužek. Podle kresebné dokumentace šlo o dlouhý meč (LT B1) s nákončím pochvy se dvěma nýty ve tvaru medailonu (Rapin 1999, Fig. 6: 2, 3, Fig. 9: B2). Podobné typy známe z pohřebišť v Dubníku (hrob 17 a 19; Bujna 1989) a v Hurbanově – poloze Bacherov majer (hrob 4; Benadik 1957).

Železné kování štítu – přítomnost uložení štítu v hrobě potvrzovaly nálezy železných fragmentů dvou dílné štítové puklice, které se nacházely v místě levé pánevní kosti, i menší fragmenty pravděpodobně kování z horní a dolní části štítu. Ke štítu s vysokou pravděpodobností patřily také nálezy nýtů, které mohly sloužit na upevnění obou

částí puklice, kování, případně také držadla. Hlavička nýtu obsahovala pozůstatky dřeva, které jsou pro další určení znehodnoceny konzervací. Zachovalá délka kování štítu byla 9,2 cm. Podle orientace a umístění puklice v hrobě, bylo možné rekonstruovat i přibližnou orientaci a prostorové umístění štítu. Jelikož se nález nacházel v poloze nad kostrou, je evidentní, že štít překrýval tělo, respektive jeho celou levou stranu. Protože se vlivem tafonomických a postdepozicičních procesů části puklice s velkou pravděpodobností sesunuly, orientace puklice mohla být taktéž vychýlená. Z tohoto důvodu nebylo možné rekonstruovat přesný sklon uložení štítu. Je však možné předpokládat, že jeho hlavní směr byl v podélné ose těla s mírným anebo větším vychýlením na pravou stranu.

Při rekonstrukci vzhledu štítové puklice jsme museli vycházet jen z kresebné dokumentace, neboť se originál nezachoval. V kresbě absentoval nakreslený průřez se sklonem ohybu obou částí puklice. Výška a profilace středového žebra, na kterém byla puklice připevněna dvěma nýty (viz obr. 2), byla z tohoto důvodu odhadnuta, a to na základě nálezů z jiných pohřebišť – např. hrob 61 z Mani (Benadik 1983, 35, 36, Taf. XXV: 5) anebo hrob 62 z Malých Kosih (Bujna 1995, 27–29, Taf. 10: 12).

Nejbližší analogií k nálezové situaci hrobu bojovníka se štítem, kde zároveň bylo možno rekonstruovat situaci i na základě zachovaného organického materiálu, je hrob 14 z Ménfőcsanak (Uzsoki 1987, 23–25, 38, 39, Fig. 15, 16, Pl. XVI). Je pochopitelné, že se tento druh milodárů ne vždy dochoval, jako tomu bylo například na lokalitě La Tène, kde se podařilo objevit dřevěný štít s pásovou puklicí (Vouga 1923, Taf. XVII). Při celkové rekonstrukci štítu (obr. 3) jsme se opírali o analogické nálezy s dobrou nálezovou situací (zejména co se týče tvaru štítu), ale také o zachovalé organické nálezy, na kterých bylo

■ Obr. 1 Rekonstrukce meče s železnou pochvou.

2 Popis spolu s fotografiemi pochvy jsou k dispozici na http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=827604&partId=1

3 Dalšími tvary mohly být hexagon nebo oktagon (srv. Koch 2006, 1608, 1609).

4 Průměrná výška podle nálezových okolností z pohřebišť na jihozápadním Slovensku je 140 cm. Výška byla zkoumána u hrobů 28, 40, 43, 61 z Mani (Benadik 1983), hrobu 39 z Dubníka (Bujna 1989), hrobu 3 z Komjatic (Krakovská 1957) a hrobu 362 z Trnovca nad Váhom (Benadik – Vlček – Ambros 1957).

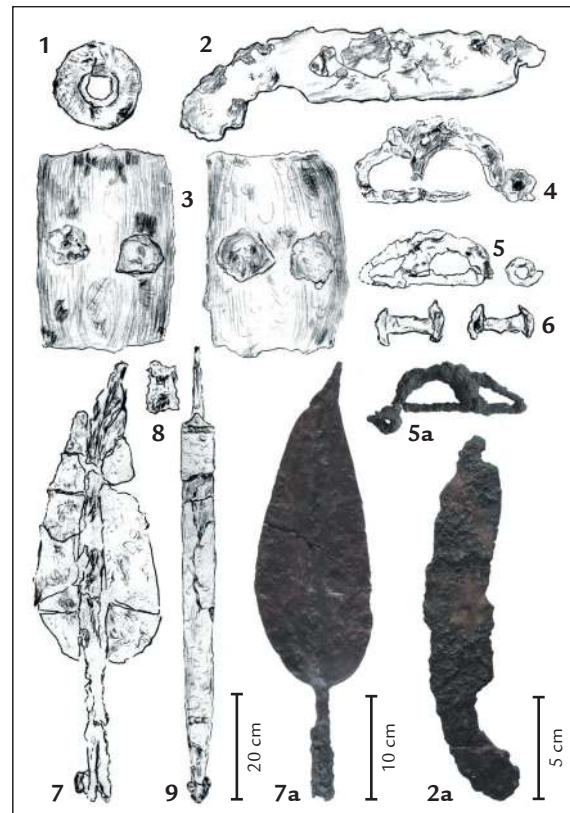
možno vidět konstrukční detaily (tj. přítomnost středového žebra *spina* s vydlabanou okrouhlou částí na vnitřní straně, kde bylo umístěné držadlo, přičemž z vnější strany bylo chráněné upevněnou puklicí). Přítomnost středových žebířů na oválných štítech dokládají i početné ikonografické nálezy. Například známá stěla z Glaubergu – oválný štít s dvojitou puklicí (Herrman – Frey 1998, Abb. 17). Částečně zachovalý oválný štít byl vyobrazený i na fragmentu kamenné skulptury z Vix (Chaume et al. 1995, Fig. 43, 44). Vyobrazení oválného štítu se středovým žebrem je zaznamenáno také na mincích, např. nálezu z Aprosů (Draganov 2005, 338–343, Fig. 343). Oválný plochý tvar štítu³ s průměrnou výškou 120 cm⁴ byl typický pro celou středoevropskou oblast (Koch 2006, 1608–1609). Jak uvedl Diodóros Sicilský (Bibl. hist. V, 13), keltské štíty mohly dosahovat velkých rozměrů. Že je tomu skutečně tak, se podařilo dokázat na pohřebišti v Mani, kde byl objeven v hrobě 43 štít s odhadovanou velikostí 170 cm (Benadik 1983, 30–31). Přes jeden metr měl štít z Jenišova Újezdu. Tloušťka štítu je doložena od 1,1 cm ve středu po 0,3–0,4 cm na okrajích (Waldhauser 1999, 53). Ve starším období dominovaly menší štíty, v období středního latěnu se jejich výška pohybovala okolo 100–180 cm. Hlavní plocha štítu byla vyráběná buď z jednoho kusu desky (např. Neuemburg), anebo spojením z vícero desek konstrukčním spojem (např. Ménfőcsanak – hrob 14). Tyto štíty zřejmě odpovídají typologicky starším celodřevěným oválným štítům, bez kovových aplikací, známých z potopené lodi na lokalitě Hjortspring z germánského prostředí (Travis – Travis 2014, 17–22). Povrch dřevěné konstrukce štítů byl pravděpodobně upravovaný a dekorovaný.

Povrchovou úpravu zmiňuje v písemných pramenech Diodóros Sicilský (Bibl. hist. V, XXX, 2), ale také Titus Livius ve svých dějinách Říma (*Ab urbe condita*, česká edice pod názvem *Dějiny* viz Kucharský ed. 1972). Polybios v díle *Dějiny (Historiai)* potom uvádí povrchovou úpravu štítu potaženou tkanivem, ale také býčím či telecím kůžem, které byly lepené na povrch dřeva (Hist. VI, 23). Z pochopitelných příčin se tato informace zatím archeologicky

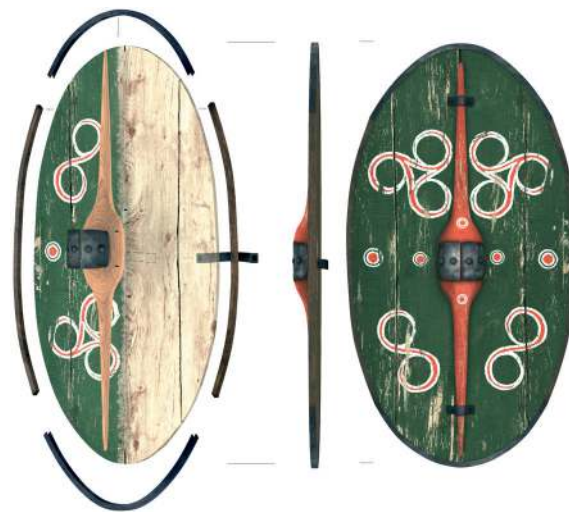
neprokázala. Známe jsou pouze štíty s výzdobou kruhových rozetek z Letek nebo Sulejovic (Waldhauser 1999, 54), ale také štíty zdobené bronzem z Britských ostrovů (např. Battersea, Witham a jiné, viz Stead 1985; Brailsford 1975). Vzhledem k uvedeným skutečnostem je možné předpokládat aplikaci různých malovaných motivů. Při rekonstrukci štítu z Palárikova jsme zvolili hypotetický ornament, složený z geometrických tvarů, které byly v latěnském prostředí známe, a to koncentrické kruhy a motiv triskelesu.

Železné kopí – nacházelo se v jižním rohu hrobové jámy. Hrot širokého listovitého kopí se středovým žebrem byl mírně ohnutý. Jeho délka činila 38 cm, maximální šířka 10 cm. List kopí mohl mít v době latěnské více forem a velikostí. Byl opatřen zpevňovacím žebrem. Ratiště kopí bývalo okoto železnou botkou, která chránila spodní konec, ale také sloužila jako protizávaží hrotu (Waldhauser – Mangel – Ondroušek 2007, 45). Předpokládá se, že celé kopí dosahovalo délky od 145 do 300 cm (Waldhauser 1999, 52). Jiří Waldhauser vysvětluje ohnuté hroty kopí jako důsledek toho, že tyto zbraně mnohdy převyšovaly délku hrobové jámy. Zejména proto se můžeme na latěnských pohřebištích setkat s kopím zlomeným nebo ohnutým (což je možné pozorovat v hrobě 48 z Jenišova Újezdu, Waldhauser 1999, 52). Také v našem případě byl hrot kopí ohnutý. Poměrně zajímavou nálezovou situací dokumentuje poloha, v které byl hrot z Palárikova nalezený. Hrot kopí ležel ve výšce 33 cm, šikmo směrem ke dnu. Lze tedy předpokládat, že kopí mohlo být položeno šikmo přes tělo a překryto štítem. Hrot kopí patří k běžným typům, jaké nacházíme například v Horním Jatově v hrobě 11 (Benadik – Vlček – Ambros 1957, 13), Hurbanově-Bacherově majeru v hrobech 2, 4 a 5 (Benadik – Vlček – Ambros 1957, 57, 59, 60–61), ale také v Dubníku v hrobě 31. Podobná kopí s nýty na tulejce pocházejí z Dubníka z hrobů 19 a 24 (Bujna 1989, Taf. XXXIII: 6, Taf. XX: 9, Taf. XXVII: 9).

Rekonstrukce by v tomto případě měla být poměrně přesná, hlavně co se týká železného hrotu kopí, které bylo zachovalé v dobrém

■ Obr. 2 Terénní dokumentace podle E. Rejholce a současné fotografie dochovaného materiálu.

■ Obr. 3 Ideální 3D rekonstrukce štítu s malovaným vzorem (hypotetický motiv „triskeles“).

stavu (mělo pouze ohnutý hrot a bylo prasklé). Zdá se, že bylo pouze záměrně ohnuté (obr. 2: 7, 7a). Podle středového žebra bylo možné softwarovou úpravou narovnat list do původního tvaru (obr. 4: 1). Problematictější byla rekonstrukce dřevěné části, a to hlavně otázka její délky. Protože v hrobě nebyl evidován nálezkový kovový botky, délka byla odhadnuta jenom na základě možného prostorového umístění, kde

■ Obr. 4 Ideální 3D rekonstrukce prvků hrobové výbavy (kopí, nůž, brousek, spona).

konec směřoval k uloženým nádobám, které by při předpokládaném sklonu neměl překračovat (nemůžeme však s jistotou vyloučit ani záměrné zlomení kopí).

Nástroje

Kamenné brousky – vyskytují se na laténských hrobech spíše sporadicky (Meduna 1980, 132). Rekonstrukce tvaru byla vzhledem k surovině, která se v archeologických nálezech zachovává téměř kompletní, bez potíží (obr. 4: 4). Kvůli poloze obou předmětů v hrobě se můžeme také domnívat, že tyto předměty mohly tvořit soubor „nožík – brousek“. Na pohřebišti v Palárikově evidujeme pět kamenných brousků, které jsou vždy doprovázeny nožem uloženým těsně vedle brousku nebo pod ním.

Železný nůž – byl objeven u pravé ruky nebožtíka, položený na kamenném brousku.

Měl obloukovitou zadní část rukjeti. Nůž se dochoval ve zlomcích, přičemž bylo možné rekonstruovat pravděpodobný vzhled nože. Jeho délka v místě nálezu činila 16,6 cm a maximální šířka 3,6 cm.

Při rekonstrukci tvaru nože jsme vycházeli z dochovaného materiálu. Rukojeť nože byla poměrně dlouhá, v profilu úzká, ale zároveň také široká. Tento tvar rukjeti umožňoval uchopení nože bez potřeby celoorganické násady. I když se žádný organický materiál nedochoval, je celkem pravděpodobné, že pro pohodlnější manipulaci byly kovové části zaizolované pevnějším a pružnějším organickým materiálem, jako například kousky kůže ovázanými okolo rukjeti. Pod ní se mohl nacházet z obou stran vložený kousek opracovaného dřeva, který vytvořil oblejší tvar střenky (obr. 4: 5). Nožíky byly pravděpodobně zasunuty v organických obalech – pochvách, které jednak chránily kov, ale umožňovaly také upevnění na opasek. V tomto směru můžeme připomenout nález nožíku v hrobě 5 z Hurbanova-Bachero-va majeru, se zachovalým tkanivem, interpretovaným jako pouzdro (Benadik 1957, 60, obr. 19:8). Analogii

k noži z Palárikova můžeme spatřovat např. v noži z hrobu 6 z pohřebiště v Bajči-Vlkanově (Benadik 1960, 393–451, tab. 2: 4).

Kamenný brousek – pod železným nožem byl uložen brousek z křemenného pískovce s vysokým podílem slídy.⁵ Zachoval se nepoškozený a jeho délka dosahovala 13,5 cm. Nástroj měl obdélníkovitý průřez.

Součásti kroje

V hrobě byly nalezeny dvě železné spony a fragmenty, které můžeme interpretovat s jistou opatrností jako sponu třetí. Zřejmě pouze jedna z nich však byla součástí kroje pochovaného. Druhá zachovalá spona se nacházela vpravo od dolních končetin, poblíž keramických milodarů. Zlomky z poslední, možné třetí spony byly roztroušeny v celém prostoru hrobu a nemusely tvořit cíleně inventární náplň hrobu. Obě spony byly kresebně zdokumentovány již v době výzkumu (obr. 2: 4, 5). Do současnosti se zachovala v relativně nezměněném stavu pouze první spona (obr. 2: 5a) a z druhé jen fragmenty. Pro rekonstrukci se nicméně ukázala jako vhodná a poměrně dobře rekonstruovatelná zejména druhá spona s kulovitou patkou a vysoko klenutým lučíkem (obr. 4: 2). Vinutí 2 + 2 bylo doplněno podle zachovalého fragmentárního materiálu. Tento typ odpovídá železným sponám časně laténského typu EF-C3, jejichž datování se pohybuje v závěru stupně LT B1 (Bujna 2003, 69). Daleko problematičtější pro rekonstrukci byla první spona, zejména kvůli špatnému stavu dochování patky. Rekonstrukci je tedy třeba v tomto ohledu brát s patřičnou kritikou.

Železná spona – nacházela se na levé straně hrudi a rekonstruovat ji bylo možno pouze na základě kresebně dokumentace vyhotovené v době výzkumu. Původní délka spony je Emilem Rejholecem uváděna 8,7 cm.

Železná spona – na konci meče u pravé nohy ležela druhá spona. Spona měla obloukovitý lučík a rovnou

patku připojenou k lučíku. Vinutí bylo odlomeno. Délka spony byla 6,2 cm.

Bližší neurčené železné zlomky.

Keramické předměty

Keramické tvary byly v hrobě zachovány téměř bez poškození, z tohoto důvodu neuvádíme bližší popis jejich rekonstrukce.

Nádoba – vpravo od nohou se nacházela dvoukónická váza se širokým hrdlem, které bylo pod ústím zdobené širším nevýrazným obvodovým prstencem. Výška nádoby činila 25 cm, průměr ústí 16,5 cm a průměr dna 13 cm.

Nádoba – při severní straně hrobové jámy byla objevena lahvovitá nádoba s nálevkovitě rozevřeným ústím. V horní i dolní části hrdla byla členěná obvodovým prstencem. Dno nádoby bylo opatřeno omfalem. Výška nádoby byla určena na 28 cm, průměr ústí 16 cm a průměr dna 13 cm.

Mísa – na lahvovité nádobě č. 11 byla položena esovitě profilovaná mísa. Na jejím hrdle se nacházel nevýrazný plastický prstenec a dno bylo opatřeno omfalem. Mísa byla vysoká 11 cm, přičemž průměr ústí činil 26,5 cm, průměr dna potom 5 cm.

Miska – poslední objevená nádoba byla vložena do mísy č. 12. Jednalo se o esovitě profilovanou misku s omfalem na dně. Výška byla pouze 8 cm, průměr ústí 16 cm a průměr dna 8 cm.

Zvířecí kosti

Zvíře bylo určeno jako 18–20 měsíců starý samec *prasete domácího*. Kostra byla vložena do hrobu téměř celá. Vepř měl poškozenou lebku a čelist. Našlo se 25 obratlů s křížovou kostí, žebra, pravá a levá lopatka, obě kosti pažní, vřetení a loketní, pravá a levá polovina pánve, levá kost stehenní, koleno levé končetiny, levá kost holenní a patní (Ambros 1985, 153, 156). Jak uvádí také Vladimír Podborský (1995, 102), prase se v době laténské těšilo všeobecné oblibě a představuje

5 Za určení děkujeme doc. RNDr. Danielu Pivkovi, Ph.D., z Katedry geologie a paleontologie Univerzity Komenského v Bratislavě.

nejčastější přídavek na keltských pohřebištích (*Gardelková-Vrtelová 2014, 521*).

Vyhodnocení hrobu

Prezentovaný hrob z Palárikova spadá do mladšího úseku rané doby laténské, označovaného jako LT B1 (*Bujna 2011, 41*). Jeho analogie nacházíme na soudobých pohřebištích na území jihozápadního Slovenska (např. pohřebiště Dubník), ale také na dalších pohřebních areálech. Počet bojovníckých hrobů na pohřebišti v Palárikově představuje 7,6 % z celkového počtu objevených pohřbů, zatímco například na pohřebních areálech v Čechách je toto číslo okolo 11–33 % (*Waldhauser 1978, 209–212*).

Naším cílem bylo pokusit se o přiměřenou rekonstrukci hrobových přídavek z bojovníckého hrobu 6. Využili jsme dobovou dokumentaci, dochované předměty a blízké analogie ze sousedních pohřebních areálů a s jistotou opatrností se nám podařilo vyhotovit vizualizaci pravděpodobného vzhledu hrobu. Do budoucna bychom se chtěli soustředit na rekonstrukci kroje zemřelého bojovníka.

Použitá literatura

Ambros, C. 1985: Tierbeigaben in latènezeitlichen Gräbern in Palárikovo-Dolný Keresťúr, Slovenská Archeológia 33/1, 153–164.
Benadič, B. 1960: Keltské pohrebisko v Bajči-Vlkanove, Slovenská Archeológia 8/2, 393–435.
Benadič, B. 1975: Keltské pohrebisko v Palárikove, AVANS v roku 1974, 22–25.
Benadič, B. 1983: Maňa. Keltisches Gräberfeld Fundkatalog, Nitra.
Benadič, B. 1984: Keltské mince v hrobech na Slovensku, Slovenská numizmatika 8, 97–104.
Benadič, B. – Vlček, E. – Ambros, C. 1957: Keltské pohrebiská na juhozápadnom Slovensku. Bratislava.
Benadič, B. – Rejholec, E. 1972: Palárikovo 1970. Výskumná správa VS 6246/72 archivovaná v dokumentačním oddělení AÚ SAV v Nitre.
Brailsford, J. W. 1975: Early Celtic Masterpieces from Britain in the British Museum. London.
Bujna, J. 1989: Das latènezeitliche Gräberfeld bei Dubník I, Slovenská Archeológia 37/2, 245–334.
Bujna, J. 2003: Spony z keltských hrobů bez výzbroje z územia Slovenska, Slovenská Archeológia 51/1, 39–108.
Bujna, J. 2011: Opasky ženského odevu z doby laténskej. Nitra.
Bures et al. (ed.) 1972: G. J. Caesar: Válečné paměti. O válce gallské, o válce občanské, alexandrijské, africké a hispánské. Praha.
Draganov, D. 2005: Coins of the unknown mint of Apros in Thrace. In: C. Alfaro, C. – Marcos, C. – P. Otero, XIII Congreso

■ Obr. 5. Hrob s pohřbeným jedincem a hrobovou výbavou.

Internacional de Numismática, Madrid 15–19 September 2003, actas, vol. 1, 338–343.
Gardelková-Vrtelová, A. 2014: Nálezy drůbeže v keltských hrobech z území Slovenska. In: J. Čížmářová – N. Venclová – G. Březinová (eds.), Moravské křižovatky. Střední Podunají mezi pravěkem a historií. Brno, 515–527.
Herrman, F. R. – Frey, O. 1998: Ein frühkeltischer Fürstengrabhügel am Glauberg im Wetteraukreis, Hessen. Bericht über der Forschungen 1994–1996, Germania 75/2, 459–550.
Chaume, B. – Olivier, L. – Reihard, W. 1995: Das keltische Heiligtum von Vix. In: A. Haffner, Heiligtümer und opferkulte der Kelten. Stuttgart.
Kraskovská, L. 1957: Laténske pohrebisko v Komjatciach, Slovenská Archeológia 5/2, 347–351.
Koch, J. J. 2006: Celtic Culture: Aberdeen breviary-celticism, Oxford.
Kucharský, P. (ed.) 1972: Titus Livius: Dějiny II–III, Praha.
Meduna, J. 1980: Die latènezeitliche Siedlungen in Mähren, Praha.
Pieta, K. 2008: Keltské osídlení Slovenska. Mladší doba laténska, Nitra.
Podborský, V. 1995: Náboženství našich prapředků, Brno.
Rapin, A. 1999: L'armement celtique en Europe: Chronologie de son évolution technologique du Ve au Ier s. av. J.-C. Gladius 19, 33–67.
Radt, S. (ed.) 2002: Strabons Geographika, Band 1, Prolegomena, Buch I–IV: Text und Übersetzung, Göttingen.
Segeš, V. – Šedová, B. 2010: Prameny k vojenským dějinám Slovenska I/1. Od najstarších čias do konca 10. storočia. Bratislava.
Stead, I. M. 1985: The Battersea Shield. London.
Travis, J. – Travis, H. 2014: Roman Shields. Stroud.
Uzsoki, A. 1987: Ménfőcsanak. In: L. Horváth, L. – Kelemen, M. – Uzsoki, A. – Vadász, E., Corpus of Celtic finds in Hungary, Vol. 1. Transdanubia 1. Budapest, 13–62.
Vouga, P. 1923: La Tène. Monographie de la Station publiée au nom de la Commission des Fouilles de La Tène. Leipzig 1923.
Waldhauser, J. 1978: Das keltische Gräberfeld bei Jenišův Újezd in Böhmen II. Teplice.
Waldhauser, J. 1999: Jak se kopou keltské hroby. Laténska pohřebiště ze 4.–3. století v Čechách. Praha.
Waldhauser, J. – Mangel, T. – Ondroušek, P. 2007: Agresivita Keltů v Čechách: zprvu jako motor reprodukce a poté zániku jejich

civilizace, Živá archeologie. (Re)konstrukce a experiment v archeologii 8, 45–48.

Summary

Reconstruction of the warrior grave from Palárikovo

The Celtic burial ground of "Palárikovo I" is situated in the north-western part of the village of Palárikovo, at the location of previous village of Dolné Križovany or Dolný Keresztúr. The first findings on the site are date back to 1969, when the first archaeological site inspection took place. A rescue excavations was started in 1970 and was led by B. Benadič from the SAS Institute of Archaeology. In cooperation with E. Rejholec (technician), 32 graves were excavated and documented during the first stage of excavation. In following seasons between the years 1971–1974, the number of graves rose by another 63. The excavated area was 1 ha in total, all the graves were dated to the Middle La Tène period (LT B1–C). Only eight of all the excavated graves contained standard military equipment (sword, shield, and spear). One of them was grave No. 6.

The finds (especially the iron items) were not well preserved and some of them, probably due to the poor state of their preservation after discovery, are missing at the present time (sword). We were able to create an "ideal 3D reconstruction" of this warrior grave. We have processed and successfully recreated twelve items. Then we distributed them within the grave-pit space in a way they could have been laid during the burial ritual. All reconstructed elements have different degree of realism, due to variations in their documentation and also due to conditions of preservation.

Anna Gardelková-Vrtelová

Archeologický ústav,
Slovenská akadémia vied, Nitra,
adresa: Akademická 2, 949 21, Nitra,
e-mail: annagardelkova@gmail.com

Peter Horváth

Archeologický ústav,
Slovenská akadémia vied, Nitra,
adresa: Akademická 2, 949 21, Nitra,
e-mail: et_mawerick@yahoo.com

Tato práce vznikla za podpory grantového projektu 1/0045/14 agentury VEGA.